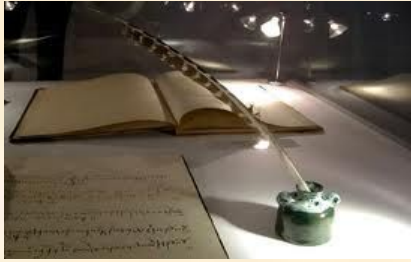

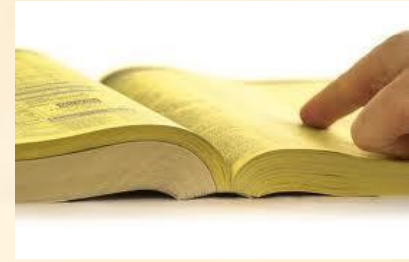
к.т.н., ст. викладач Поліщук-Герасимчук Т.О.

Міжнародні норми і основні законодавчі акти в галузі охорони праці. Система управління охороною праці на підприємствах галузі

ПЛАН

1. Міжнародні норми і основні законодавчі акти в галузі охорони праці.
2. Правове та нормативне регулювання охорони праці в Україні.
3. Система управління охороною праці в галузі (СУОПГ) та на підприємстві (СУОПП).
4. Навчання безпечним методом праці і правилам безпеки.
5. Розслідування нещасних випадків та професійних захворювань.
6. Економічне стимулювання охорони праці.

1. Міжнародні норми і основні законодавчі акти в галузі охорони праці

Соціальне партнерство в охороні праці - це система пошуку взаємно-прийнятних шляхів вирішення загальних проблем охорони праці в організаціях, система взаємних домовленостей між всіма суб'єктами охорони праці.

Суб'єкти (сторони) соціального партнерства

Працівники - в особі профспілок;

Роботодавці - в особі об'єднань роботодавців;

Держава - в особі органів державної влади.

Комісія з безпеки і гігієни праці була створена в 1957 р., після серйозної пожежі в 1956 році в шахті Буа Дю Казьер у Марсинелі (Бельгія), коли загинуло 264 робітники.

Членство в Комісії з безпеки і гігієни праці від кожної держави-члена ЄС сформовано таким чином:

- два представника від уряду,
- один представник від робітників,
- один представник від роботодавців.

Ця Комісія представляє пропозиції щодо поліпшення виробничої безпеки і здоров'я безпосередньо урядам держав-членів ЄС.

Соціальна відповідальність

Соціальна відповідальність - це концепція, у рамках якої організація, установа або підприємство на добровільній основі інтегрує соціальну та екологічну політику в бізнес-операції, а також у свої взаємини з усім колом пов'язаних з компанією зацікавлених організацій і людей.

Загальні принципи соціальної відповідальності викладені в *Глобальному договорі ООН (UN Global Compact – складається з 10 принципів)*. Соціальна відповідальність розповсюджується також на сферу охорони праці.

10 принципів Глобального договору

Права людини

- Принцип 1: Ділові кола повинні підтримувати й поважати підхід, що передбачає захист міжнародних прав людини в їхніх сферах впливу.
- Принцип 2: Ділові кола не повинні бути причетними до порушень прав людини.

Трудові відносини

- Принцип 3: Ділові кола повинні підтримувати свободу асоціацій та ефективне визнання права на колективний договір.
- Принцип 4: Ділові кола повинні підтримувати ліквідацію всіх форм примусової й обов'язкової праці.
- Принцип 5: Ділові кола повинні підтримувати ефективну ліквідацію дитячої праці.
- Принцип 6: Ділові кола повинні підтримувати ліквідацію дискримінації при найманні на роботу й у професійній діяльності.

Довкілля

- Принцип 7: Ділові кола повинні підтримувати обережний підхід до екологічних питань.
- Принцип 8: Ділові кола повинні запроваджувати ініціативи в підтримку посилення екологічної відповідальності.
- Принцип 9: Ділові кола повинні розробляти і поширювати екологічно безпечні технології.

Боротьба з корупцією

- Принцип 10: Ділові кола повинні боротися з усіма проявами корупції, включаючи вимагання й хабарництво.

Міжнародний стандарт **ISO 26000** «Настанова по соціальній відповідальності» враховує всі принципи, вказані в Глобальному договорі ООН.

Згідно **ISO 26000** у сфері **охорони праці** організація приймає на себе такі зобов'язання:

- прагнути до розуміння та контролю ризиків, пов'язаних з охороною праці, надавати безпечне устаткування, необхідне для запобігання професійних захворювань та нещасних випадків;
- аналізувати причини нещасних випадків і виробничих захворювань і інформувати працівників про те, яким може бути їх вплив на людей;
- застосовувати засоби виробничої гігієни;

- визнавати, що психологічні ризики на робочих місцях є причинами стресів і погіршення стану здоров'я;
- розробити політику охорони праці, у якій буде чітко прописано, жоден з елементів діяльності організації не є важливішим за охорону праці, і що охорона праці є невід'ємною частиною діяльності організацій;
- надавати необхідне навчання і зміцнення потенціалу всього персоналу;
- дотримуватися норми, відповідно до якої заходи щодо охорони праці не повинні бути пов'язані з витратами, покладеними на працівників;
- застосовувати системи управління охороною праці, які визнають і поважають права працівників.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

КОНВЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ

1. Конвенція МОП №29 про примусову чи обов'язкову працю, 1930р. (ратифіковано 09.06.56).
2. Конвенція МОП №47 про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень, 1935 р. (ратифіковано 09.06.56).
3. Конвенція МОП №100 про рівну оплату чоловіків і жінок за рівноцінну працю, 1951 р. (ратифіковано 09.06.56).
4. Конвенція МОП №10 про мінімальний вік допуску дітей до роботи в сільському господарстві, 1921 р. (ратифіковано 11.08.56).
5. Конвенція МОП №11 про право на асоціацію та об'єднання трудящих у сільському господарстві, 1921 р. (ратифіковано 11.08.56).
6. Конвенція МОП №15 про мінімальний вік допуску підлітків на роботу вантажниками вугілля або кочегарами у флоті, 1921 р. (ратифіковано 11.08.56).

Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці

- **питання охорони праці розглядаються як складова частина соціальної ЄС. Про це свідчить схвалений у Страсбурзі в 1989 р. Статут про соціальні права.**
- **існує 38 Директив ЄС з охорони праці. Директивами ЄС визначаються лише мінімальні вимоги з охорони праці.**

Директиви ЄС

- 82/501/ЄС. Директива стосується захисту від небезпеки великої катастрофи, викликаній певними промисловими операціями. Вона була змінена директивами 87/216/ЄС та 88/610/ЄС.
- 82/605/ЄС. Захист працівників від небезпеки, викликаній свинцем і його з'єднаннями.
- 83/477/ЄС. Захист працівників від викликаній азбестом небезпеки на місці роботи. Вона була змінена Директивою 91/382/ЄС.
- 86/188/ЄС. Захист працівників від шуму на робочому місці.
- 88/364/ЄС. Стосується захисту працівників шляхом заборони на певні речовини і методи роботи.
- 88/610/ЄС. Доповнення директиви 82/501/ЄС щодо основних ризиків у певній індустріальній діяльності.
- 89/391/ЄС. Рамкова Директива про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників. З нею пов'язані спеціальні Директиви.
- 89/654/ЄС. Мінімальні вимоги охорони праці, що висуваються до робочих місць.
- 89/655/ЄС. Мінімальні вимоги до безпечного використання знарядь праці на роботі. Вона була змінена директивою 95/63/ЄС.
- 89/656/ЄС. Мінімальні вимоги охорони праці, висунутих до використання засобів індивідуального захисту на роботі.

Міжнародна організація праці

Міжнародна Організація Праці - це спеціалізована агенція ООН, що займається поширенням соціальної справедливості та визнаних міжнародною спільнотою людських і трудових прав.

МОП визначає міжнародні трудові норми у вигляді Конвенцій і Рекомендацій, які встановлюють мінімальні стандарти основних трудових прав: свобода асоціацій, право на організацію, колективні угоди, скасування примусової праці, рівні можливості і рівні права, інші стандарти у всьому спектрі питань праці.

2. Правове та нормативне регулювання охорони праці в Україні

Структура законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці

Правова основа законодавства України про охорону праці

- Конституція України;
- Закон України “Про охорону праці”;
- Кодекс законів про працю (КЗпП);
- Закон України “Про загальнообов’язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності”;
- Кодекс цивільного захисту України;
- Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”;
- Закон України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку”;

Конституція України

Стаття 43

Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Стаття 45

Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Стаття 46

Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття та ін.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Закон України “Про охорону праці”

Стаття 1. Визначення понять і термінів

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Роботодавець - власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю.

Працівник - особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом).

Гарантії прав на охорону праці

Права працівників

Право на охорону праці при укладанні трудового договору

Право на охорону праці під час роботи

Право на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці

Право на забезпечення спецодягом, засобами колективного та індивідуального захисту

Право на відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я

Право на додаткові пільги для жінок, неповнолітніх, інвалідів

Обов'язки роботодавців

Створення на робочих місцях здорових і безпечних умов праці

Інформування працівників про небезпечні та шкідливі чинники

Організація і проведення навчання з охорони праці

Придбання, комплектування та утримання засобів колективного та індивідуального захисту

Забезпечення переведення працівника за станом його здоров'я на легшу роботу

Забезпечення додаткових заходів безпеки праці для пільгових категорій працівників

Принципи державної політики з охорони праці

1. Пріоритет життя і здоров'я працівників.
2. Соціальний захист працівників.
3. Адаптація до можливостей людини.
4. Інформація та навчання.
5. Незалежність від форм власності та видів діяльності.
6. Економічні методи управління охороною праці.
7. Суцільний технічний контроль.
8. Міжнародне співробітництво.

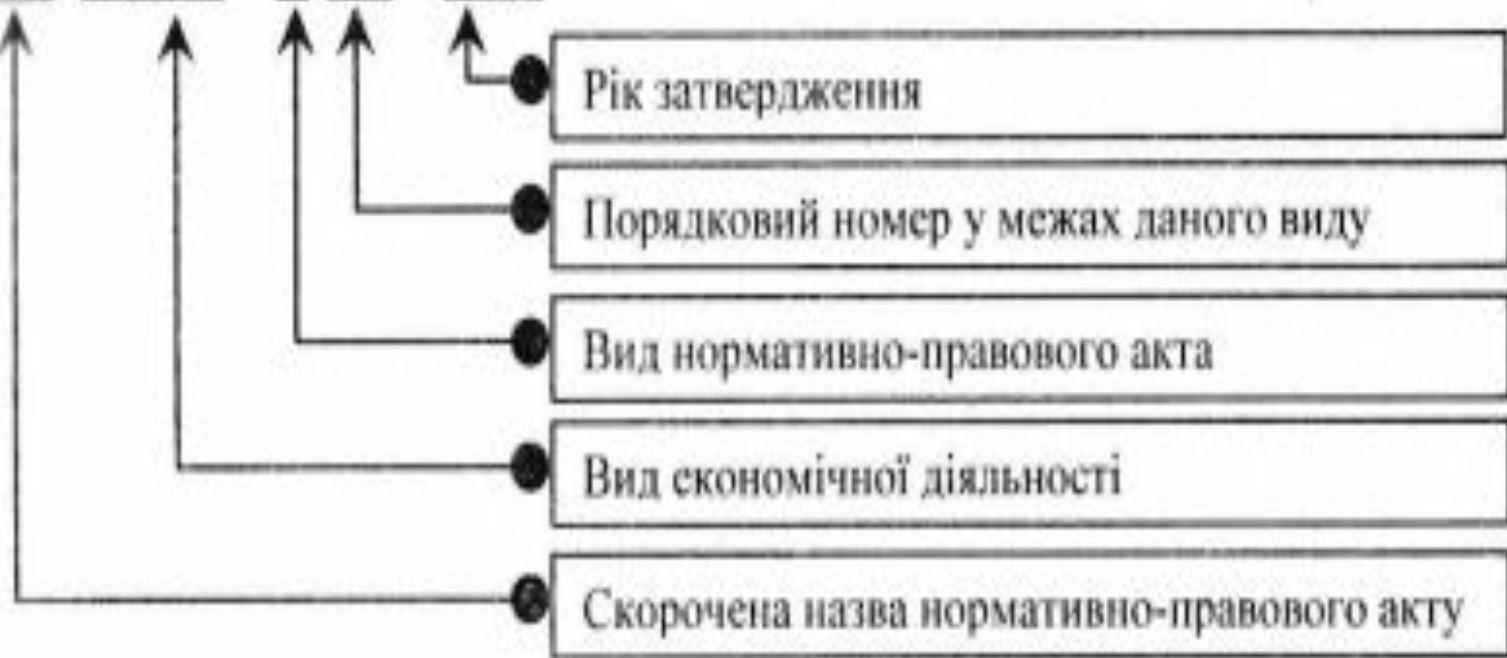
Нормативно-правові акти з охорони праці

Нормативно-правові акти з охорони праці - це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов'язкові для виконання.

Структура позначення (кодування) НПАОП

- 1 – правила
- 2 – переліки
- 3 – норми
- 4 – положення
- 5 – інструкції
- 6 – порядки
- 7 – інші

НПАОП XX.XX - X.XX - XX

НАПРИКЛАД

НПАОП 0.00-4.12-05 – “Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці” розшифровується так:

0.00 – означає, що дія нормативно-правового акту поширюється на всі або декілька видів економічної діяльності;

4 – означає “Положення”;

12 – порядковий номер в групі “Положення”;

05 – рік затвердження – 2005 р.

Стандарти в галузі охорони праці

Система стандартів безпеки праці (ССБП) – комплекс взаємопов'язаних стандартів (ГОСТів), що містять вимоги, норми та правила безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини.

ШИФР ГРУПИ	НАЙМЕНУВАННЯ ГРУПИ
0	Організаційно-методичні стандарти
1	Стандарти вимог і норм по видах небезпечних і шкідливих виробничих чинників
2	Стандарти вимог безпеки до виробничого устаткування
3	Стандарти вимог безпеки до виробничих процесів
4	Стандарти вимог до засобів захисту працюючих

Стандарти України з питань охорони праці

Індекси документів в системі стандартизації:
для національного рівня

- ДСТУ – національний стандарт;
- ДСТУ-Н – настанови, правила,
- ДК – державний класифікатор;
- ДБН – державні будівельні норми;

для інших рівнів:

- СОУ – стандарт організації;
- ТУУ – технічні умови, що не є стандартом;
- СТУ – стандарт наукового, науково-технічного або інженерного товариства чи спілки.

3. Система управління охороною праці в галузі (СУОПГ) та на підприємстві (СУОПП)

Система управління охороною праці (СУОП) спрямована на реалізацію положень Конституції та Законів України щодо забезпечення охорони життя і здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, створення безпечних та нешкідливих умов праці на кожному робочому місці, належних умов для формування у працівників свідомого ставлення до особистої безпеки та безпеки оточуючих, впровадження нових і вдосконалення існуючих механізмів управління в галузі охорони праці.

Законом України “Про охорону праці”

Стаття 31. Органи державного управління охороною праці. Державне управління охороною праці здійснюють:

- Кабінет Міністрів України;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці;
- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

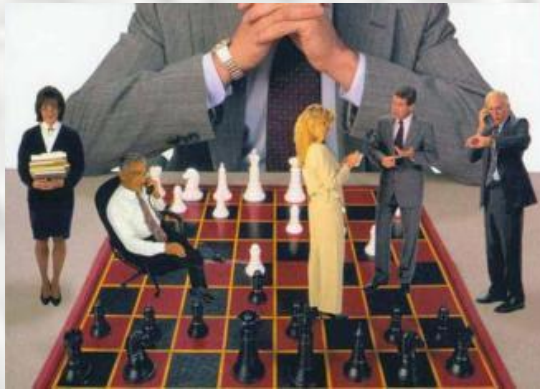
Стаття 38. Органи державного нагляду за охороною праці. Державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють:

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці (**Держгірпромнагляд України**);
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ядерної та радіаційної безпеки (**Державну інспекцію ядерного регулювання України**);
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства у сферах пожежної і техногенної безпеки (**Державна служба України з надзвичайних ситуацій**);
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення (**Державну санітарно-епідеміологічну службу України**).

Система управління охороною праці в галузі (СУОПГ) – це сукупність органів управління галуззю, які на підставі діючих нормативно-правових актів здійснюють цілеспрямовану планомірну діяльність з виконанням завдань охорони праці.

ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

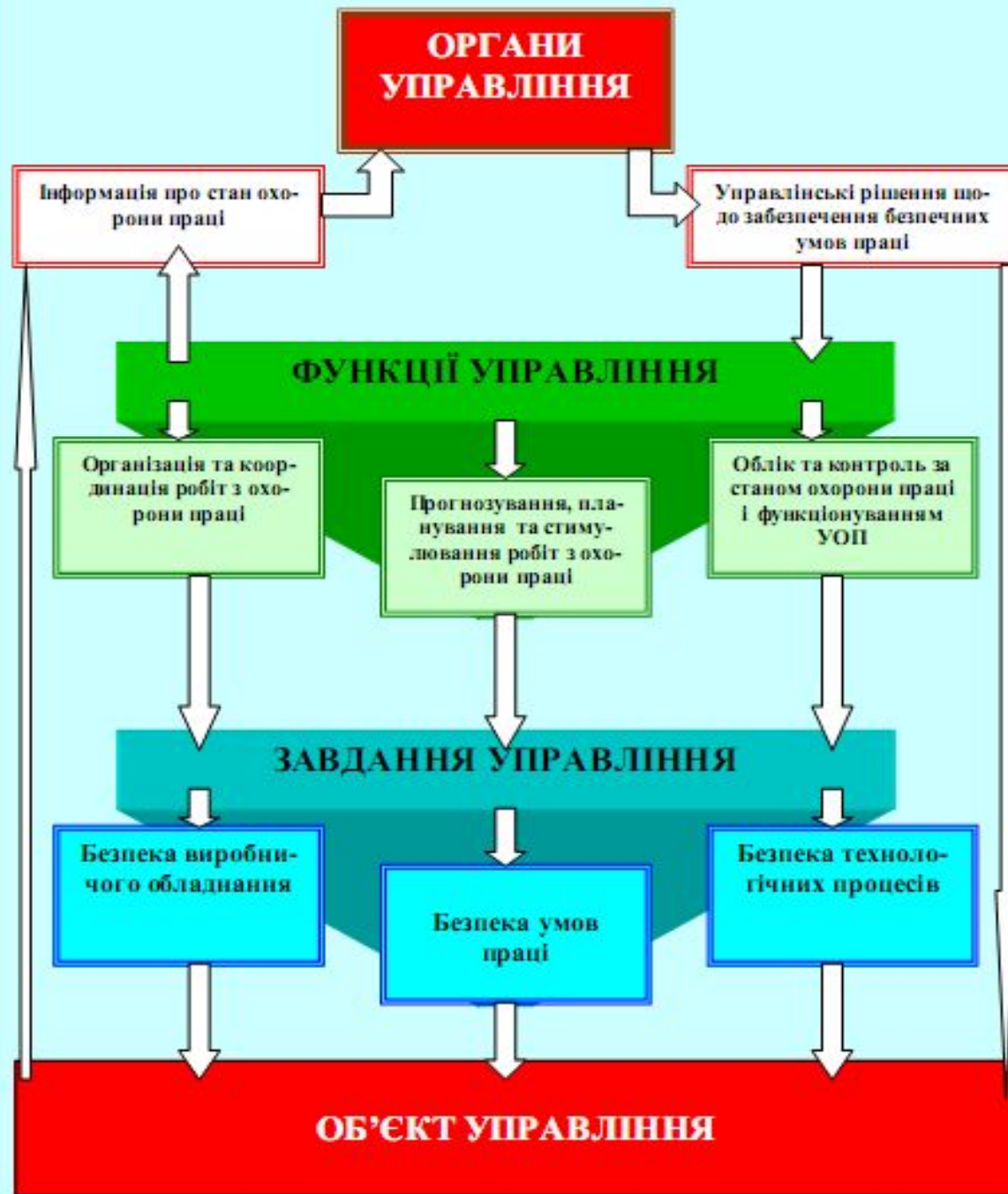
- планування, організація та координація робіт в галузі охорони праці;
- контроль за станом охорони праці та функціонування системи;
- облік, аналіз, оцінка показників стану охорони праці;
- стимулювання діяльності в галузі охорони праці.

Функція УОП щодо організації та координації робіт передбачає формування органів управління охороною праці на всіх рівнях управління і всіх стадіях виробничого процесу, визначення обов'язків, прав, відповідальності та порядку взаємодії осіб, що беруть участь в процесі управління, а також прийняття та реалізацію управлінських рішень

ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

- навчання працівників безпечним методам праці;
- забезпечення безпеки технологічних процесів, виробничого устаткування, споруд;
- забезпечення працівників засобами захисту;
- нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці;
- забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку працівників та ін.

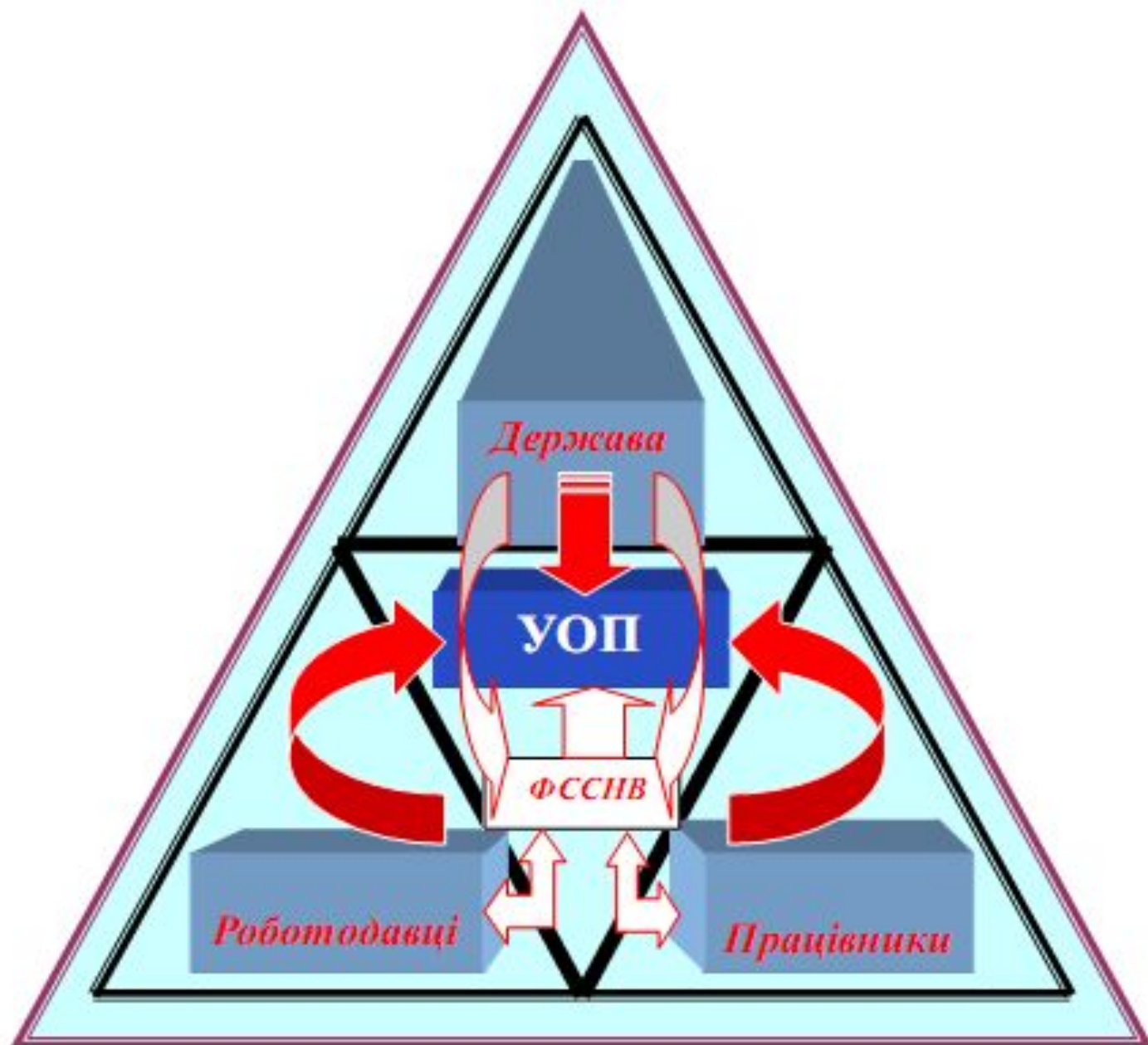

Рис 1.2. Комплексне управління охороною праці

4. Навчання безпечним методом праці і правилам безпеки

Закон України “Про охорону праці”

Стаття 18. Навчання з питань охорони праці:

- працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії.

- Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.
- Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

- **Посадові особи до початку виконання своїх обов'язків і періодично, один раз у три роки, проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці у створених згідно з Типовим положенням комісій, до складу яких входять представники відповідних державних інспекцій з нагляду за охороною праці.**

Забороняється допускати

до роботи особи, які не

пройшли навчання,

інструктаж і перевірку знань з

охорони праці.

ВИДИ ІНСТРУКАТЖІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

- вступний;
- первинний;
- повторний;
- позаплановий;
- цільовий.

5. Розслідування нещасних випадків та професійних захворювань

**Кабінет Міністрів України
від 30 листопада 2011 р. № 1232**

**Порядок проведення
розслідування та ведення обліку
нещасних випадків, професійних
захворювань і аварій на
виробництві**

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК – це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких зафіксовано шкоду здоров'ю, зокрема від одержання поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, гострого професійного захворювання і гострого професійного та інших отруєнь, одержання сонячного або теплового удару, опіку, обмороження, а також у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетрусу, зсуву, повені, урагану тощо), контакту з представниками тваринного і рослинного світу, які призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менш як на один робочий день, зникнення, а також настання смерті працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків.

Нещасні випадки

Виробничого характеру

- виконання потерпілим трудових (посадових) обов'язків за режимом роботи підприємства, у тому числі у відрядженні;
- перебування на робочому місці, на території підприємства;
- підготовка до роботи та приведення в порядок після закінчення роботи знарядь виробництва, засобів захисту, одягу;
- виконання завдань відповідно до розпорядження роботодавця в неробочий час, під час відпустки, у вихідні, святкові та неробочі дні;

Невиробничого характеру

- алкогольне, токсичне чи наркотичне сп'яніння, не зумовлене виробничим процесом;
- скоєння злочину, що встановлено обвинувальним вироком суду або відповідною постановою слідчих органів;
- природна смерть, смерть від загального захворювання або самогубство (крім випадків, зазначених у пункті 15 цього Порядку), що підтверджено висновками судово-медичної експертизи та/або слідчих органів.

Роботодавець, одержавши повідомлення про нещасний випадок повинен **протягом 1 доби** сформувавши комісію з розслідування нещасного випадку.

До складу комісії входять:

- керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій з охорони праці (голова комісії),
- представник Фонду соціального страхування від від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювань в Україні за місцезнаходженням підприємства,
- представник первинної профспілки (у разі відсутності профспілки — уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці),
- представник підприємства, інші особи.

Комісія зобов'язана протягом трьох робочих днів з моменту її утворення:

- обстежити місце настання нещасного випадку, одержати письмові пояснення потерпілого, якщо це можливо, опитати осіб — свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб;
- визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини настання нещасного випадку;
- вивчити первинну медичну документацію;
- визначити, пов'язаний чи не пов'язаний нещасний випадок з виробництвом;
- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити план заходів щодо запобігання подібним нещасним випадкам;

- скласти у **5 примірниках** акт проведення розслідування нещасного випадку за формою **Н-5** та акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за формою **Н-1**, коли нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний з виробництвом і передати їх роботодавцеві для затвердження;

A close-up photograph of a US dollar bill and a quarter coin. The bill is the primary focus, showing the serial number 'L 05463856 B' and the number 'L12'. The quarter coin, featuring the profile of George Washington, is partially visible on the right side. The background is a solid light blue color.

6. Економічне стимулювання охорони праці

Закон України “Про охорону праці”

Стаття 25. Економічне стимулювання охорони праці.

До працівників можуть застосовуватися будь-які заохочення за активну участь та ініціативу у здійсненні заходів щодо підвищення рівня безпеки та поліпшення умов праці. Види заохочень визначаються колективним договором, угодою.

Економічний механізм управління охороною праці повинен передбачати систему заохочень для тих працівників, які сумлінно дотримуються вимог охорони праці, не допускають порушень правил та норм особистої і колективної безпеки, беруть активну участь у здійсненні заходів щодо підвищення рівня охорони праці на підприємстві.

Колективний договір повинен закріплювати різного роду моральні та матеріальні заохочення працівників: оплата праці, премії (у тому числі спеціальні заохочувальні премії) за досягнення високого рівня охорони праці, винагороди за винахідництво та раціоналізаторські пропозиції з питань охорони праці.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!!!!!!!!!!